

Sygn. akt I CSK 895/22

POSTANOWIENIE

Dnia 28 września 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Beata Janiszewska

w sprawie z powództwa E. M. i S. M.
przeciwko Syndykowi masy upadłości P. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością
w upadłości likwidacyjnej w G.
o zapłatę,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 28 września 2022 r.,
na skutek skargi kasacyjnej powodów
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Katowicach
z dnia 23 kwietnia 2021 r., sygn. akt V ACa 424/19,

- 1. odrzuca skargę kasacyjną,**
- 2. zasądza od E. M. i S. M. na rzecz Syndyka masy upadłości P. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w upadłości likwidacyjnej w G. kwotę 5400 (pięć tysięcy czterysta) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Powodowie E. M. i S. M. wniesli o zasądzenie od pozwanego Syndyka masy upadłości P. sp. z o.o. w upadłości likwidacyjnej w G. solidarnie bliżej określonej kwoty. Sąd Okręgowy w Katowicach oddalił powództwo. Na skutek apelacji powodów Sąd Apelacyjny w Katowicach sprostował wyrok Sądu pierwszej instancji w zakresie określenia siedziby upadłej spółki (punkt 1), zmienił orzeczenie w

zakresie kosztów postępowania (punkt 2), oddalił apelację w pozostałej części (punkt 3) i orzekł o kosztach postępowania apelacyjnego (punkt 4).

Powodowie wnieśli skargę kasacyjną od wyroku Sądu drugiej instancji, zaskarżając go „w części, tj. w zakresie pkt 3 i 4 zaskarżonego wyroku”. Wnieśli przy tym o „uchylenie zaskarżonego wyroku i zmianę zaskarżonego wyroku poprzez utrzymanie wyroku Sądu I instancji w mocy oraz zasądzenie od pozwanej na rzecz powodów” pierwotnie żądanej kwoty – lecz bez określenia solidarnego charakteru żądania (czyli w istocie: dwóch kwot odpowiadających połowie pierwotnie dochodzonej sumy), wraz z bliżej określonymi odsetkami, ewentualnie o „uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi II instancji do ponownego rozpoznania”.

Uzasadniając wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, powodowie wskazali, że w sprawie występuje istotne zagadnienie dotyczące „prawidłowej wykładni i zastosowania w niniejszym postępowaniu art. art. 224 § 2, art. 225 i art 230 kc, a w szczególności ustalenia, czy sam fakt możliwości ograniczonego korzystania przez powodów z zajmowanych przez P. sp. z o. o. bez tytułu prawnego i zgody powodów lokali w nieruchomości przy ul. [...] w G. wyklucza możliwość uznania, że pozwany bezumownie korzystał z tych lokali” (pisownia oryginalna). Jednocześnie, w związku z przedstawionym w skardze zagadnieniem prawnym, powodowie podnieśli, że w sprawie zachodzi potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, tj. art. 224 § 2 k.c., art. 225 k.c. i art. 230 k.c.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pozwany wniósł m.in. o jej odrzucenie oraz zasądzenie od powodów kosztów postępowania. Syndyk wskazał, że skarga w istocie nie zawiera podstaw w rozumieniu art. 398³ § 1 i 2 k.p.c., gdyż jej zarzuty dążą do kwestionowania ustaleń faktycznych Sądu drugiej instancji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna podlegała odrzuceniu z uwagi na obarczenie jej nieusuwalnym brakiem konstrukcyjnym.

Stosownie do art. 398⁴ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. skarga kasacyjna powinna zawierać m.in. oznaczenie orzeczenia, od którego jest wniesiona, ze wskazaniem,

czy jest ono zaskarżone w całości czy w części (pkt 1) oraz przytoczenie podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienie (pkt 2). Zgodnie natomiast z art. 398⁴ § 1 pkt 3 k.p.c. skarga taka powinna zawierać wniosek o uchylenie lub uchylenie i zmianę orzeczenia z oznaczeniem zakresu żądanego uchylenia i zmiany (pkt 3). Elementy te mają dla skargi charakter konstrukcyjny, a ich brak nie podlega usunięciu. Wniosek taki wynika z porównania treści art. 398⁶ § 2 k.p.c. *in medio* oraz art. 398⁶ § 1 k.p.c. Tylko drugi z tych przepisów dopuszcza sanowanie określonych braków skargi kasacyjnej; nie dotyczy to jednak braków odnoszących się do wymienionych na wstępie elementów konstrukcyjnych skargi (postanowienie Sądu Najwyższego z 29 października 2021 r., V CSK 31/21).

Bezwzględnie wymagane jest, by zakres zaskarżenia i wniosek o uchylenie lub o uchylenie i zmianę orzeczenia były ze sobą ściśle skorelowane; brak takiej korelacji skutkuje odrzuceniem skargi kasacyjnej (postanowienia Sądu Najwyższego z 12 października 2007 r., V CSK 309/07; z 23 sierpnia 2012 r., III CSK 161/12; z 21 kwietnia 2021 r., IV CSK 58/21). Elementy wymienione w art. 398⁴ § 1 k.p.c. stanowią zrąb omawianego środka zaskarżenia i dopiero ich prawidłowe skonstruowanie pozwala uznać dane pismo za odpowiednio sformułowaną skargę kasacyjną. Skarga ta wnoszona jest bowiem od orzeczenia cechującego się walorem prawomocności, wobec czego, niezależnie od ogólnych zasad skargowości i dyspozycyjności, skarżący powinien w sposób w pełni precyzyjny określić granice możliwej ingerencji Sądu Najwyższego w orzeczenie, od którego wywodzona jest skarga. Brak zsynchronizowania zakresu zaskarżenia i wniosku skargi powoduje, że niemożliwe staje się ustalenie granic kognicji Sądu rozpoznającego skargę kasacyjną; pismo takie nie spełnia konstrukcyjnych wymagań stawianych wspomnianym skargom, a w konsekwencji podlegać musi odrzuceniu.

Pozwany trafnie zauważył, że pismo powodów, z uwagi na istniejące uchybienia, nie pozwala na przejście do merytorycznego rozpoznania przyczyn wniesienia skargi kasacyjnej. Celnie wskazał również, że zasadnicza część zarzutów postawionych przez skarżących sprowadza się do zakwestionowania ustaleń faktycznych poczynionych przez Sąd drugiej instancji, z powołaniem się na

naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. – co jest niedopuszczalne w skardze kasacyjnej z uwagi na ograniczenia wynikające z art. 398³ § 3 k.p.c. i art. 398¹³ § 2 k.p.c. Z tej samej przyczyny nie może odnieść oczekiwanego rezultatu sformułowanie w skardze wniosków dowodowych dotyczących *meritum* sporu, wsparte załączeniem szeregu odpisów dokumentów, które miałyby świadczyć o trafności zajętego przez skarżących stanowiska.

Pozwany słusznie wskazał również, że skarga kasacyjna, której podstawy dotyczą wyłącznie kwestionowania ustaleń faktycznych lub oceny dowodów, podlega odrzuceniu (postanowienie Sądu Najwyższego z 6 grudnia 2005 r., 6 grudnia 2005 r., I CSK 66/05). Dotyczy to także sytuacji, w której skarżący deklaratoryjnie kwestionuje dokonaną przez sąd drugiej instancji wykładnię lub sposób zastosowania prawa materialnego, lecz w istocie zmierza do zakwestionowania ustalonych przez ten sąd faktów, względnie gdy zarzuty naruszenia prawa materialnego oparte są na założeniu o trafności zarzutów niedopuszczalnych z mocy art. 398³ § 3 k.p.c. (postanowienia Sądu Najwyższego z: 23 września 2005 r., III CSK 13/05, 12 czerwca 2006 r., IV CSK 100/06, 16 lipca 2013 r., II CSK 55/13, 27 stycznia 2015 r., II CSK 408/14, 10 sierpnia 2018 r., I CSK 221/18, 17 lipca 2019 r., V CSK 88/19). Wbrew jednak stanowisku pozwanego dwa z zarzutów odnosiły się do – dostrzeganych w sprawie przez skarżących – naruszeń prawa materialnego, wobec czego nie było uzasadnione odrzucenie skargi z powodu niespełnienia wymagań określonych w art. 398⁴ § 1 pkt 2 k.p.c.

O odrzuceniu skargi kasacyjnej zdecydował natomiast fakt braku prawidłowego wniosku skargi kasacyjnej, ze skutkiem uchybienia art. 398⁴ § 1 pkt 3 k.p.c. Pozwana określiła zakres zaskarżenia wyroku Sądu drugiej instancji w sposób realizujący wymaganie wskazane w art. 398⁴ § 1 pkt 1 k.p.c. Co się natomiast tyczy wniosków skargi kasacyjnej (art. 398⁴ § 1 pkt 3 k.p.c.), to żaden z przytoczonych na wstępie wniosków nie pozwala na przyjęcie, że wspomniany środek zaskarżenia został skonstruowany poprawnie, a w konsekwencji mógł zostać poddany merytorycznemu rozpoznaniu. W obu wnioskach skarżący nie określili żądanego zakresu ingerencji w zaskarżone orzeczenie, podczas gdy

powinni byli oznaczyć „zakres żadanego uchylenia i zmiany”. W przypadku pierwszego z wniosków powodowie poprzestali na żądaniu uchylenia (w niesprecyzowanym zakresie) i zmiany wyroku Sądu drugiej instancji, przy czym przedstawiony przez nich zakres tej zmiany jest, o czym mowa poniżej, dalece wątpliwy. Drugi z wniosków skargi sprowadza się natomiast do żądania uchylenia zaskarżonego wyroku (ponownie jednak bez wskazania zakresu tego uchylenia) i przekazania sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania.

Wzmiankowany wyżej pierwszy z wniosków wydaje się przy tym wewnętrznie sprzeczny. Sąd pierwszej instancji oddalił powództwo w całości, a Sąd Apelacyjny nie dokonał ingerencji w tę część rozstrzygnięcia Sądu Okręgowego. Niezrozumiałe jest zatem wnioskowanie o „zmianę zaskarżonego wyroku poprzez utrzymanie wyroku Sądu pierwszej instancji w mocy oraz zasądzenie od pozwanej na rzecz powodów kwoty 648 500,30 zł”. Niezależnie od tego, że w postępowaniu cywilnym Sąd drugiej instancji nigdy nie orzeka (nie może orzec) o „utrzymaniu w mocy” wyroku Sądu pierwszej instancji, wskazać trzeba na jednoznaczną sprzeczność żądania skarżących – z jednej strony wnoszą oni o utrzymanie w mocy wyroku oddalającego ich powództwo, a z drugiej o zasądzenie bliżej określonej kwoty, przy czym żądanie zgłaszane obecnie w istocie nie jest tożsame z żądaniem pozwu, gdyż pomija żądanie zasądzenia dochodzonej kwoty solidarnie na rzecz powodów. Tak sformułowany wniosek skargi kasacyjnej nie odpowiada wymaganiu opisanemu w art. 398⁴ § 1 pkt 3 *in fine* k.p.c.

W świetle art. 398⁴ § 1 pkt 3 k.p.c. konieczne jest oznaczenie zakresu, w jakim zaskarżony wyrok ma zostać uchylony lub uchylony i zmieniony, albo wprost, albo co najmniej przez jednoznaczne odesłanie do prawidłowo określonego zakresu zaskarżenia, także jeśli wyrok został zaskarżony w całości. W sprawie o zapłatę, tak jak w niniejszym przypadku, zakres żądanej (możliwej) ingerencji w zaskarżone orzeczenie może kształtować się różnie, skoro dochodzone świadczenie ma charakter oczywiście podzielny. Nie jest rolą Sądu dopowiadanie za stronę skarżącą, czy żądane w skardze „uchylenie zaskarżonego wyroku” miałoby odnosić się do wyroku jako całości, czy wyroku w zaskarżonej (lub jeszcze innej) części.

Sąd Najwyższy nie ma również możliwości dokonania takiej wykładni wniosków, która pozwalałaby na przyjęcie, że wniosek o uchylenie wyroku odnosi się do tej jego części, która została objęta zakresem zaskarżenia. Dokonując wykładni wniosków skargi kasacyjnej w kierunku przydania im elementów wymaganych przez art. 398⁴ § 1 pkt 3 k.p.c., Sąd w istocie doprowadzałby do uzupełnienia skargi o elementy, których nie wskazała strona skarżąca, a nie do wykładni treści, które rzeczywiście zostały ujęte w skardze kasacyjnej. Wykroczyłby zatem poza granice usuwania oczywistych omyłek tekstu i doprowadziłby do istotnej zmiany merytorycznej, skutkującej odmienną oceną dopuszczalności złożonego w sprawie środka zaskarżenia, w oczywisty sposób wpływającą na sytuację prawną strony przeciwnej.

W orzecznictwie trafnie podkreśla się, że prawidłowo skonstruowana skarga kasacyjna powinna obejmować całkowicie jasne, jednoznaczne i zrozumiałe określenie elementów wskazanych w art. 398⁴ § 1 k.p.c.; skarga kasacyjna powinna być sporządzona tak, by nie stwarzała żadnych wątpliwości interpretacyjnych (postanowienia Sądu Najwyższego z: 16 października 1997 r., II CKN 404/97, 11 stycznia 2011 r., V CSK 272/10, 3 czerwca 2016 r., IV CSK 796/15). Za trafnością tego stanowiska przemawia szereg argumentów, które – w różnych aspektach – były już wielokrotnie przywoływane w orzecznictwie Sądu Najwyższego (postanowienia Sądu Najwyższego z: 21 marca 2000 r., II CKN 711/00, 12 października 2007 r., V CSK 309/07, 10 kwietnia 2013 r., III CSK 64/13, 24 kwietnia 2013 r., III CSK 77/13, 2 kwietnia 2014 r., IV CZ 14/14, 24 sierpnia 2016 r., V CSK 112/16, 26 września 2022 r., I CSK 1563/22).

Po pierwsze, w postępowaniu przed Sądem Najwyższym obowiązuje tzw. przymus adwokacko-radcowski. Należy zatem zakładać, że wykorzystanie wiedzy i doświadczenia prawnika, który uzyskał odpowiednie uprawnienia zawodowe, pozwoli na sprostanie, nieskomplikowanym wszak, regułom formułowania skargi kasacyjnej. W polskim systemie prawnym nie przyjęto modelu zamkniętego korpusu profesjonalnych pełnomocników wyłącznie uprawnionych do sporządzania skarg kasacyjnych. Do wniesienia wspomnianego pisma procesowego uprawniony jest więc każdy z adwokatów lub radców prawnych oraz innych prawników wymienionych w art. 87¹ k.p.c. Od każdego z ww. podmiotów wymagane jest

jednak zachowanie należytej staranności, którą określa się przy uwzględnieniu zawodowego charakteru prowadzonej przez nie działalności, a w konsekwencji takie zadośćuczynienie wymaganiom konstrukcyjnym skargi, wprost określonym w art. 398⁴ § 1 k.p.c., aby możliwe było przejście do kolejnego etapu oceny skargi kasacyjnej, tzn. badania, czy wystąpiły przyczyny kasacyjne wskazane w art. 398⁹ § 1 k.p.c.

W przypadku skargi kasacyjnej podstawowym wymaganiem stawianym pełnomocnikom sporządzającym ten środek zaskarżenia, poprzedzającym przedstawienie merytorycznych wywodów skargi, jest zadośćuczynienie opisanym wyżej wymaganiom konstrukcyjnym. Jak uprzednio podkreślono, braki w zakresie wymagań opisanych w art. 398⁴ § 1 k.p.c. nie podlegają usunięciu, lecz uzasadniają odrzucenie skargi kasacyjnej, bez względu na merytoryczne walory zawartych w skardze rozważań jurydycznych. Realizacja opisanych wymagań nie powinna nastroczać trudności nie tylko dlatego, że wymagania te stawiane są zawodowemu prawnikowi, lecz także z powodu jednoznacznego opisanie ich w Kodeksie postępowania cywilnego. Konieczność oznaczenia orzeczenia sądu drugiej instancji wraz z zakresem, w jakim zostaje ono zaskarżone, oraz postawienia wniosku o uchylenie lub uchylenie i zmianę zaskarżonego orzeczenia z oznaczeniem zakresu żądanego uchylenia i zmiany jest dostrzegalna bez dokonywania skomplikowanych zabiegów interpretacyjnych, gdyż stanowi zadośćuczynienie wymaganiom enumerowanym w art. 398⁴ § 1 k.p.c.

Po drugie, wskazane wyżej elementy skargi mają dla tego środka istotny, konstrukcyjny sens. Skarga kasacyjna stanowi nadzwyczajny środek zaskarżenia, który wnosi się od prawomocnego orzeczenia sądu drugiej instancji. Wysoki stopień sformalizowania tej skargi jest zatem uzasadniony tym, że służy ona ingerencji w zasadę stabilności orzeczeń sądowych. Stabilność ta stanowi istotną dla systemu prawa wartość, a zatem konieczne jest, by organ dokonujący wspomnianej ingerencji miał jasno i precyzyjnie wyznaczone pole działania – temu natomiast służą właśnie wymagania określone w art. 398⁴ § 1 k.p.c. Uznanie skargi kasacyjnej niespełniającej wspomnianych wymagań za dopuszczalną prowadziłoby do konieczności autonomicznego ustalania przez Sąd Najwyższy granic, w jakich może on ingerować w prawomocne orzeczenia – na podstawie niejasnych,

pozaustawowych kryteriów. Konieczność precyzyjnego określenie zakresu zaskarżenia i wniosków skargi kasacyjnej służy stabilności rozstrzygnięć sądowych oraz nie pozwala Sądowi Najwyższemu na samodzielne ustalanie zakresu, w jakim może on w tę zasadę ingerować.

Po trzecie, skarga kasacyjna z zasady wnoszona jest w sprawie, w której ścierają się sporne, co najmniej na płaszczyźnie faktycznej, interesy stron lub uczestników postępowania. Dokonywanie zatem przez Sąd Najwyższy takiej interpretacji skargi, która zmieniałaby jej treść w sposób korzystny dla skarżącej, byłoby nieuzasadnionym faworyzowaniem tej strony (uczestnika postępowania) kosztem przeciwnika skargi.

Pożądane jest, by sądy, podobnie jak i inne organy państwa, analizując wszelkiego rodzaju pisma i wnioski składane przez strony postępowań, w tym postępowań cywilnych, dokonywały tzw. przyjaznej wykładni treści tychże pism. Reguła ta w ograniczonym zakresie znalazła wyraz w art. 130 § 1 zd. 2 k.p.c. i art. 130^{1a} § 1 zd. 2 k.p.c., jednak zasadne jest nadanie jej wymiaru uniwersalnego. Rzecz bowiem w tym, że źródłem tej zasady jest poczynienie założenia o elementarnym poziomie racjonalności podmiotów występujących w obrocie prawnym. Należy zatem, w braku innych wskazań, przyjmować, że strona (uczestnik) postępowania składa oświadczenia sensowne i zgodne ze swoim interesem, a w związku z tym ignorować pewne omyłki pisarskie, oczywiste niedokładności i podobne, drobne uchybienia. W związku z powyższym Sąd Najwyższy mógł, dokonując przyjaznej wykładni skargi kasacyjnej powodów, pominąć to, że na jej pierwszej stronie wskazano, iż adw. A. K. składa ją jako „pełnomocnik pozwanych S. i E. M.”; oczywiste jest bowiem, zarówno w świetle treści zaskarżonego wyroku, jak i akt postępowania oraz treści samej skargi, że wspomniane osoby są powodami, a nie pozwanymi.

Powyższa reguła nie obejmuje jednak kwestii elementarnych dla prawidłowej konstrukcji pisma procesowego, a zwłaszcza nadzwyczajnego środka zaskarżenia, który składany jest przez zawodowego pełnomocnika. Przyjazna interpretacja oświadczeń stron nie może bowiem prowadzić do zastępowania tych oświadczeń domysłami organu (sądu) – zwłaszcza w sytuacji, w której *de facto* prowadziłoby to

do autonomicznego ustalania zakresu kognicji danego organu. Wobec wyraźnego ograniczenia przez ustawodawcę granic, w jakich rozpoznawana jest skarga kasacyjna (art. 398¹³ § 1 k.p.c.), niedopuszczalne byłoby przyjęcie, że w sytuacjach wątpliwych o granicach tych decydowałby ostatecznie sam Sąd Najwyższy, któremu w istocie pozostawiona byłaby decyzja w przedmiocie wykładni tej części skargi, która determinuje granice jej rozpoznania (postanowienie Sądu Najwyższego z 9 marca 2022 r., II CSKP 439/22).

Obiter dictum należy wskazać, że wobec podstaw do odrzucenia skargi kasacyjnej uzasadnione było odstępianie od usuwania występujących w niej braków formalnych. Wspomniana skarga stanowi pierwsze pismo w sprawie i z tego względu powinna, zgodnie z odesłaniem zawartym w art. 398⁴ § 3 zd. 1 *in principio* k.p.c., spełniać wymagania opisane m.in. w art. 126 § 1 i 2 k.p.c. Obok zasadniczych motywów rozstrzygnięcia trzeba też zauważyć wspomnianą w początkowych motywach niniejszego postanowienia okoliczność, że na etapie postępowania kasacyjnego nie jest prowadzone postępowanie dowodowe, natomiast ustalenia faktyczne przyjęte przez Sąd drugiej instancji zasadniczo wiążą Sąd Najwyższy. Wnioski dowodowe zgłoszone w skardze kasacyjnej, dotyczące przeprowadzenia dowodów z licznych dokumentów załączonych do skargi kasacyjnej, w sposób oczywisty nie mogłyby więc podlegać rozpoznaniu, a w konsekwencji także wpłynąć na ocenę wystąpienia przyczyn lub trafności podstaw kasacyjnych.

Wobec odrzucenia skargi kasacyjnej nie zachodziły także podstawy do zbadania wskazanej przez skarżących przyczyny przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, w tym do oceny, czy, w świetle utrwalonego stanowiska orzecznictwa, sformułowane przez skarżących pytanie realizuje wymagania stawiane istotnym zagadnieniom prawnym, względnie czy w sprawie należyście wykazano występowanie przyczyny kasacyjnej, o której mowa w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. (co do obu przyczyn kasacyjnych – zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 31 sierpnia 2022 r., I CSK 3604/22, i przywołane tam orzecznictwo).

Podsumowując, należy wskazać, że skarga kasacyjna, jako obarczona nieusuwalnym brakiem konstrukcyjnym, podlegała odrzuceniu przez Sąd

Apelacyjny na podstawie art. 398⁶ § 2 k.p.c. w zw. z art. 398⁴ § 1 pkt 1 i 3 k.p.c. Wobec nieodrzwucenia jej przez Sąd drugiej instancji, podlegała ona odrzwuceniu przez Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁶ § 3 k.p.c. O kosztach orzeczono na podstawie § 2 pkt 7 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. poz. 1800 z późn. zm.).

[as]